

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ КОЛЕДЖ»

ЦИКЛОВА КОМПІСІЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ТА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»
Тамара ГУБАНОВА
«26» серпня 2023 року»

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Історія правової та державницької думки»
для здобувачів освіти

галузь знань 08 Право
спеціальність 081 Право
освітньо-професійний ступень фаховий молодший бакалавр
освітньо-професійна програма Право
вид дисципліни Нормативна (ОК 35)

Форма навчання Денна
Навчальний рік 2023/2024
Семестр п'ятий, шостий
Кількість кредитів ECTS 4
Мова викладання,
навчання та оцінювання
українська
Форма підсумкового
Контролю залік, залік

Викладачі: к.ю.н Кобан О.Г.

Затверджено: На 2023 /2024 н.р. Протокол педагогічної ради № 8 від 24.08.2023 р.
Пролонговано: На 202 /202 н.р. Протокол педагогічної ради № від . .2021 р.

КИЇВ – 2023

Розробник(и): Ольга КОБАН, кандидат юридичних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова циклової комісії гуманітарних дисциплін
та фізичної підготовки

(підпис) (Інна Степанчук)

Протокол № 8 від «21» серпня 2023 р.

Схвалено науково - методичною комісією ПВНЗ «Фінансово-правовий коледж»

Протокол № 8 від «21» серпня 2023 року

Голова науково-методичної комісії (Тетяна Мулянова)

Вступ

1. 1. Мета дисципліни:

- Сформувати уявлення про генезу розвитку механізмів формування політичного режиму і показати причино-наслідковий зв'язок суспільного впливу на форму держави
- набути знання про виникнення та еволюцію правових і державницьких вчень;
- сформувати у здобувачів освіти розуміння різних аспектів регулювання суспільних відносин правом та розглянути позитивні на негативні сторони різ них підходів до правового регулювання

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни (для другого семеструнавчання):

1) знання про нормативно-правові вати та особливості становлення держави в різних країнах світу, отримані в результаті вивчення дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн»

2) знання про доктринальне розуміння природи і сутності держави, визначення понять «форма держави», «форма правління», «формадержавного (територіального) устрою», «політичний режим», «функції держави», «влада», «владарювання», «суверенітет», «правадержавна», «громадянське суспільство» та ін., отримані в результаті вивчення дисципліни «Теорія права»;

3. Анотація навчальної дисципліни. При вивченні дисципліни здобувачі освіти ознайомлюються з першоджерелами та аналізують філософську складову формування держави і права за відповідними періодами а саме: а) правова та державницька думка; б) правова та державницька думка Середньовіччя; в) правова та державницька думка Відродження та Реформації г) правова державницька думка Просвітництва; д) правова та державницька думка Нового часу е) правова та державницька думка Новітнього періоду.; ж) правова та державницька думка України минулого і сучасного.

4. Завдання вивчення дисципліни: Здатність до абстрактного мислення при опрацюванні першоджерел, аналізу та синтезу ідей видатних філософів та їх реалізація. Знання та розуміння ролі філософії в державному управлінні та формуванні правової норми. Здатність вчитися і оволодівати застосувати ідеї минулого в нормативно-правовому регулюванні сучасності. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти серед загальнофілософських концепцій. Здатність застосовувати юридичну аргументацію та її правила при формуванні позиції до праворозуміння.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1 - знати; 2 - вміти; 3 - комунікація; 4 - автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладанн я і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко вій оцінці дисциплі ни
Код	Результат навчання			

1.1.	Сформувати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові критерії формування генези розвитку держави і права	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота здобувач освіти</i>	<i>Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль</i>	20%
1.2.	Критичне осмислення проблем у сфері формування та утвердження взаємозалежності категорій «суспільство», «державна» і «право»	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота здобувач освіти</i>	<i>Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль</i>	20%
2.1.	Вміти досліджувати та робити висновки щодо змісту правових і державницьких ідей, концепцій, доктрин; на ґрунті знань історії державно-правової думки.	<i>Лекція, семінарське заняття, самостійна робота здобувач освіти</i>	<i>Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль</i>	15%
3.1.	Використовувати першоджерела, де представлені уявлення про державно-правові явища, як Українських, так і зарубіжних мислителів та філософів, аналізувати та узагальнювати інформації в яких досліджуються проблеми сприйняття та розуміння державно-правових явищ.	<i>Семінарське заняття, самостійна робота здобувач освіти</i>	<i>Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль</i>	10%
4.1.	Управління робочими або навчальними процесами, при дослідженні механізму формування різних підходів до праворозуміння	<i>Семінарське заняття, самостійна робота здобувач освіти</i>	<i>Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль</i>	10%
4.2.	Відповідальність за внесок до професійних знань основних складових системи залежності ідейної складової в формуванні державно-правових відносин	<i>Семінарське заняття, самостійна робота здобувач освіти</i>	<i>Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль</i>	10%

4.3	Здатність продовжувати навчання та дослідження в сфері політичних та правових вчень зі значним рівнем автономії	Самостійна робота здобувач освіти	Доповіді, Наукові роботи, Тестування, Підсумковий контроль	15%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	2.1	3.1	4.1	4.2	4.3.
Програмні результати навчання (Освітня програма «Право». Спеціальність 081 «Право»). Фаховий молодший бакалавр.							
РН1. Усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.	+	+					
РН2. Демонструвати повагу до моральних, культурних, наукових цінностей і примножувати досягнення суспільства.	+	+			+		
РН3. Здійснювати вчинки відповідально та свідомо на основі етичних міркувань.			+		+		+
РН4. Демонструвати навички письмової та усної професійної комунікації державною мовою, правильно вживати правничу термінологію.						+	+
РН9. Демонструвати знання і розуміння основ теорії права, ролі правничої професії у громадянському суспільстві.			+	+			
РН10. Співставляти та використовувати знання історії держави і права для аналізу сучасних подій.							
РН11. Практикувати знання основних засад та інститутів фундаментальних галузей права національної правової системи.							

7.1 Форми оцінювання здобувач освіти

- семестрові форми оцінювання:

1. доповіді – від 1 до 5 балів;
2. наукові роботи – від 1 до 5 балів;
3. тестування (з набору суджень вибрати вірні) – від 1 до 10 балів;

- Підсумкове оцінювання: іспит

	ЗМ1	ЗМ 2	Проміжний контроль	ЗМ3	ЗМ 4	іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	5	5	2	6	6	36	60
Максимум	7	7	6	10	10	60	100

7.2. Форми контрольних заходів, види навчальної роботи та критерії оцінювання здобувачів

Семестрові форми оцінювання:

1. Доповід – від 1 до 5 балів;

1 бал – здобувач освіти виявляє низький рівень знань внаслідок опитування, погано орієнтується в лекційному матеріалі.

2-3 бали – здобувач освіти виявляє задовільний рівень знань внаслідок опитування, здійснює базову аналітику, поверхнево орієнтується в лекційному матеріалі.

4 бали – здобувач освіти виявляє достатній рівень знань внаслідок опитування, здійснює аргументовану аналітику та добре орієнтується в лекційному матеріалі.

5 бали – здобувач освіти виявляє відмінний рівень знань внаслідок опитування, може здійснювати суттєву аргументовану аналітику, швидко та ґрунтовно відповідає на запитання, добре орієнтується в лекційному матеріалі та додаткових джерелах.

2. Тестування є формою оцінювання, що може відбуватися під час лекційних занять; передбачає письмову роботу у вигляді коротких відповідей (відкритого чи закритого типу) на поставлені питання (не більше 10 питань). Оцінюється по 1 балу за кожну правильну відповідь. Всього три модулі за семестр.

3. Наукова доповідь є формою оцінювання успішності здобувача освіти, заснованій на попередньо проведеній самостійній науковій роботі під керівництвом викладачів або науковців. Може бути представлена під час лекційного або семінарського заняття у вигляді короткої інформаційної доповіді або надрукована як тези конференції чи наукова стаття у науковому періодичному виданні. Оцінюється від 3 до 5 балів.

5 балів – наукова робота оприлюднена як наукова стаття у науковому періодичному виданні категорії Б чи індексованому у закордонних науко-метричних базах. Тези наукової роботи є логічними та послідовними, запропоноване власне бачення розв'язання наукової проблеми чи дискусійного наукового питання.

4 бали - наукова робота оприлюднена як наукова стаття у науковому періодичному виданні категорії В чи індексованому у вітчизняних науко-метричних базах. Тези наукової роботи є логічними та послідовними, запропоноване власне бачення розв'язання наукової проблеми чи дискусійного наукового питання.

3 бали – наукова робота оприлюднена у вигляді тез виступу на конференції у збірнику конференції та/або представлена під час лекційного або семінарського заняття у вигляді короткої інформаційної доповіді. Дослідження розкриває актуальне наукове питання чи дискусійну тему, свідчить про проведення дослідницької та/або аналітичної роботи автором.

При недосягненні мінімальних вимог, що висуваються до роботи, робота не оцінюється.

4. Проміжний контроль (підсумкова контрольна робота) – 1 до 40 балів.

1-8 бала – рівень знань та аргументації, продемонстрованих здобувач освітнім у контролі є незадовільним. Здобувач освіти погано орієнтується в лекційному матеріалі.

9-16 бали – рівень знань та аргументації, продемонстрованих здобувач освітнім у контролі, є задовільним. Здобувач освіти не повністю може відповісти на додаткові питання викладача, погано орієнтується в лекційному матеріалі.

17-24 бали – рівень знань та аргументації, продемонстрованих здобувач освітнім у контролі, є поверхневим. Здобувач освіти не повністю може відповісти на додаткові питання викладача, погано орієнтується в лекційному матеріалі.

29-25 бали – рівень знань та аргументації, продемонстрованих здобувач освітнім у контролі, є добрим. Здобувач освіти частково може відповісти на додаткові питання викладача, нормально орієнтується в лекційному матеріалі.

34-30 балів – рівень знань та аргументації, продемонстрованих здобувач освітнім у контролі, є добрим. Здобувач освіти відповідає на додаткові питання викладача, нормально орієнтується в лекційному матеріалі, демонструє базові аналітичні навички.

40-35 балів – рівень знань та аргументації, продемонстрованих здобувач освітнім у

контролі, є високим. Здобувач освіти ґрунтовно відповідає може відповісти на додаткові питання викладача, добре орієнтується в лекційному матеріалі та додаткових джерелах, демонструє високі аналітичні навички.

5. Підсумкове оцінювання Підсумковий контроль у простій письмовій формі полягає у відповіді на 3 питання, об'єднані в один білет. Перелік питань надається студентам заздалегідь та охоплює основні теми лекційних, семінарських занять та питань (завдань) самостійної роботи. Білет складається з трьох запитань. Відповіді на питання оцінюються окремо від 0 до 20 балів. Підсумкова оцінка визначається як сума з оцінок за кожне запитання.

19-20 балів – здобувач повністю засвоїв навчальний матеріал з дисципліни; показав високу здатність до аналітичної оцінки нормативних та\або правозастосовних, теоретичних джерел; виявив здатність оцінювати вади та переваги певних правових та наукових аргументів; продемонстрував розуміння актуальних правових процесів та явищ; проявив самостійний підхід до оцінки положень джерел, які аналізуються; сформулював аргументовані висновки та пропозиції. Відповідь обґрунтована, логічна, системна містить аналіз актуальних питань та проблем. Здобувач правильно вживає правничу термінологію.

15-18 балів – здобувач в цілому засвоїв навчальний матеріал з дисципліни; показав достатні уміння аналітичної оцінки нормативних та\або правозастосовних, теоретичних джерел; виявив здатність оцінювати вади та переваги певних правових та наукових аргументів; в цілому продемонстрував розуміння актуальних правових процесів та явищ; проявив в цілому самостійний підхід до оцінки положень джерел, які аналізуються; сформулював аргументовані висновки та пропозиції. Відповідь достатньо обґрунтована, логічна, але може містити незначні помилки. Здобувач при вживанні правничої термінології припускається окремих неточностей.

10-14 балів – здобувач засвоїв навчальний матеріал з дисципліни в неповному обсязі; показав базові уміння аналітичної оцінки нормативних та\або правозастосовних, теоретичних джерел; виявив недостатні уміння оцінювати вади та переваги певних правових та наукових аргументів; в цілому продемонстрував розуміння окремих актуальних правових процесів та явищ; проявив частково самостійний підхід до оцінки положень джерел, які аналізуються. Висновки та пропозиції недостатньо аргументовані. Відповідь недостатньо обґрунтована, неповна. Здобувач при вживанні правничої термінології припускається неточностей.

6-9 балів – здобувач фрагментарно засвоїв навчальний матеріал з дисципліни, не показав умінь аналітичної оцінки нормативних та\або правозастосовних, теоретичних джерел; виявив явно недостатні уміння оцінювати вади та переваги певних правових та наукових аргументів; не продемонстрував достатнього розуміння актуальних правових процесів та явищ, проявив частково самостійний або несамостійний підхід до оцінки положень джерел, які аналізуються; висновки та пропозиції неаргументовані. Відповідь є неповною, аргументація відсутня або недостатня. Здобувач при вживанні правничої термінології припускається помилок.

1-5 балів – здобувач дуже фрагментарно засвоїв навчальний матеріал з дисципліни; не показав прийнятних умінь аналітичної оцінки нормативних та\або правозастосовних, теоретичних джерел; не виявив або виявив явно недостатні уміння оцінювати вади та переваги певних правових та наукових аргументів; не продемонстрував розуміння актуальних правових процесів та явищ; проявив несамостійний підхід до оцінки положень джерел, які аналізуються; висновки та пропозиції неаргументовані або відсутні. Відповідь суттєво неповна, необґрунтована. Здобувач при вживанні правничої термінології припускається помилок.

0 балів – здобувач не надав відповіді на питання; відповідь на питання була неправильна; здобувач під час підготовки або надання відповіді на питання порушив правила академічної доброчесності.

7.3 Організація оцінювання:

Види поточного контролю обираються викладачем, який веде заняття у відповідності з даною програмою.

При поточному контролі під час занять оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований студентом у відповіді, активність при обговоренні питань, систематичність роботи на заняттях, результати виконання самостійного завдання.

Викладач, який проводить заняття, виставляє у визначений термін кількість набраних з поточного контролю балів і заносить їх у відповідні документи обліку успішності студентів. У випадку відсутності студента на занятті з поважних причин, він може відпрацювати пропущене заняття в позааудиторний час (час консультацій викладача), шляхом, написання модульної контрольної роботи. За результатами відпрацювання пропущеного заняття з поважних причин викладачем нараховуються бали. За невідпрацьовані заняття бали не нараховуються.

Викладач, який веде заняття, має право звернутись до декана юридичного факультету про не допуск до підсумкового оцінювання студента, якщо під час семестру він не досяг мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) тих результатів навчання, які не можуть бути оцінені під час підсумкового контролю. Про недопуск студента до підсумкового оцінювання викладач має подати в деканат коледжу подання з графіком можливих відпрацювань не пізніше, ніж за 10 робочих днів до початку періоду складання заліків. Для студентів, які упродовж навчання протягом семестру не досягли мінімального порогового рівня оцінки (24 бали) і, як результат, не допущені до складання підсумкової форми контролю (залік), проводяться відпрацювання у формі, яка передбачена робочою програмою, максимальна оцінка за які не може перевищувати кількості балів, що дорівнює різниці між мінімальним пороговим рівнем оцінки (24 бали) та фактичною кількістю балів, що отримані студентом за всіма формами поточного контролю. За 10 днів до початку сесії викладач, припиняє приймати відпрацюванн7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

6. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій, семінарських занять та самостійної роботи

Назва теми	Кількість годин		
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Історія правової та державницької думки як наукова і навчальна дисципліна Правові та державницькі погляди Античності			
Тема 1. Вступ. Історія правової та державницької думки як навчальна дисципліна	2	2	2
Тема 2. Правові і державницькі погляди країн Стародавнього Сходу	2		4
Тема 3. Правові та державницькі погляди Стародавньої Греції	2	2	4
Тема 4. Правові і державницькі вчення Стародавнього Риму	2		4
Модульна контрольна робота 1	-		-
Змістовий модуль 2. Політико-правові вчення Середньовіччя			
Тема 5. Західноєвропейські погляди на державу та право в період Середньовіччя	1	2	2
Тема 6. Погляди на державу та право в період епохи Гуманізму та Відродження	1		2
Тема 7. Правові та державницькі погляди періоду Реформації	1		2
Тема 8. Політична і правова думка Арабського Сходу	1		2

Тема 9. Політико-правові вчення в Росії у XV - XVII ст.	2	2	2
Тема 10. Розвиток української політичної і правової думки в XI – XVI ст.	2	2	2
Проміжний контроль (підсумкова контрольна робота)	-		-
Змістовий модуль 3. Вчення про державу і право епохи Просвітництва			
Тема 11. Просвітництво та школа природного права	1	2	2
Тема 12. Політичні і правові вчення в Англії у XVII ст.	1	2	2
Тема 13. Політичні і правові вчення в Голландії у XVII ст.	1		2
Тема 15. Політичні і правові вчення у США в XVII – XIX ст..	1	2	2
Тема 14. Політико-правова думка Німеччини та Франції XVII- XVIII ст	1		2
Тема 16. Вчення І. Канта про державу та право	1	2	2
Тема 17. Історична школа права та вчення Гегеля про державу і право	1	2	2
Тема 18. Ідеї природного права в Україні епохи Просвітництва	1	2	2
Модульна контрольна робота 2	-	-	-
Змістовий модуль 4. Політико-правові вчення Новітнього часу			
Тема 19. Західноєвропейська політична і правова ідеологія першої половини XIX сторіччя.	2	2	2
Тема 20. Західноєвропейська політико - правова ідеологія в другій половині XIX сторіччя.	2		2
Тема 21. Політико-правова ідеологія XX ст. країн Європи	2	2	2
Тема 22. Політико-правові погляди російських філософів і правознавців кін. XIX - першої половини XX ст. Політико- правова ідеологія російського марксизму та праворозуміння радянського періоду	2	2	2
Тема 23. Розвиток політико-правових ідей в Україні у XIX – XX ст. Сучасна політико-правова ідеологія незалежної України.	2	2	2
Модульна контрольна робота 3	-	-	-
<i>Всього</i>	34	34	52

Загальний обсяг 120 год., в
тому числі: Лекцій – **34 год.**
Семінари – **34 год.**
Самостійна робота - **52 год.**

7. Рекомендовані джерела:

1. Андрусяк Т. Г. Історія політичних та правових вчень / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. / Т.Г. Андрусяк. Л. : Видавничий центр ЛНУ ім.Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Зогуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. – Херсон: «Олді-Плюс», 2018. – 308 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Istoriya-vchen-pro-DiP_compressed-1.pdf
3. Марчук В. П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб / В. П. Марчук, Г. В. Марчук. – К.: ДП «Вид. Дім Прсонал», 2009. 480 с.
4. Мережко А. А. История международно-правовых учений. К. : Таксон, 2006. 492 с.
5. Мироненко О.М., Горбатенко В.П. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. / О.М. Мироненко, В. П. Горбатенко. К. : Академія, 2010. 454 с.
6. Орач Є.М. Історія політичних і правових вчень: Навчальний посібник // Є. М. Орач. -К: Атіка, 2005. 560 с.

7. Шульженко Ф.П. Історія політичних та правових вчень: підручник / Ф.П. Шульженко.-К: Юрінком Інтер, 2007. 464 с.
8. Демиденко Г. Г. История учений о праве и государстве : курс лекций. Харьков: Право,2011. 488 с.
9. Історія вчень про державу і право : підруч. / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — 256 с. URL : https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/IVDP_Demidenko_2009-----.pdf
10. Головатий С. Верховенство права : У 3-х кн. Кн. 1. Від ідеї – до доктрини / С.П. Головатий. К. : Фенікс, 2006. 623 с.
11. Севрюков Д. Суверенітет. Генеалогія ідеї в контексті політичної та правової історії.К. : Талком, 2018. 234 с.
12. Грушевський М.С. Духовна Україна. - К.,1991.
13. Грушевський М.С.На порозі Нової України. Гадки та мрії. - К.,1992
14. Грушевський М.С Хто такі українці і чого вони хочуть? К.,1991.
15. Винниченко В. Відродження нації. Київ - Відень, 1990.
16. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. К., 1991.
17. Петражицький Л. Й. Нариси з філософії права. Дакор., 2020. 148.
18. Франко І.Я. Вибрані суспільно-політичні і філософські твори. К., 1999.
19. Аквінський Тома. Коментарі до Арістотелевої «Політики». Основи, 2003. 794 с.
20. Арістотель. Нікомахова етика / Αριστοτελους. Ηθικα Νικομαχεια. Пер. В. Ставнюка. –К.: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
21. Платон. Держава. К. 2000. 355 с.
22. Платон. Діалоги. Харків: Фоліо. 2008. 349 с.
23. М.Т. Ціцерон. Про державу. Про закони. Про природу богів. К.: Основи, 1998. 476 с.
24. Лок Джон. Два трактати про правління / пер. з англ. Павло Содомора. К. : Наш Формат, 2020. 312 с.
25. Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. — К.: Юніверс, 2000. с. 336.
26. Гельвецій Клод Андріан. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К., 1999
27. Гоббс Т. Бегемот. К. : «АБРИС», 1996. 336 с.
28. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної / Пер. з англ.. – К. : Дух і Літера, 2000. 606 с.
29. Кампанелла Томмазо. Місто Сонця. - К., 1988.
30. Нікколо Макіавеллі. Флорентійські хроніки. Державець. Переклад з італійської:Анатоль Перепадя; передмова: Ада Бичко. Харків: Фоліо, 2013. 511 с.
31. Пейн Т. Права людини / пер. з англ. Ігор Савчак. – Львів: Літопис, 2000. 288 с.
32. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / Пер. з фр.та ком. О. Хома. — К: Port-Royal, 2001. 349 с.
33. Самохвалов В.О. Правові проблеми влади. Теоретико-методологічні та історичні засади. Одеса: Юридична література, 2018. 142 с.
34. Токвіль, А. де. Про демократію в Америці / З фр. пер. Г. Філіпчук, М. Москаленко. — К.: Всесвіт, 1999. 590 с
35. Токвіль, Алексіс де. Давній порядок і Революція [Текст] / А. д. Токвіль ; пер.Г. Філіпчук. - К. : Юніверс, 2000. 224 с.
36. Understanding Plato's Republic / Gerasimos Santas. Blackwell Publishing, 2010.
37. Charles P. Nemeth. A Comparative Analysis of Cicero and Aquinas Nature and the NaturalLaw. Bloomsbury Publishing, 2017.
38. On the history of the idea of law / Shirley Robin Letwin ; edited by Noel B. Reynolds.Cambridge : Cambridge University Press, 2005.
39. The Cambridge history of medieval political thought c. 350-c. 1450. Edited by I. Burns,Cambridge University Press. 2008.

40. Howell A. Lloyd. Jean Bodin «This Pre-eminent Man of France». An Intellectual Biography, 2017.
41. John Dunn. Locke: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2003.
42. Goetzmann, William H. Beyond the Revolution : a history of American thought from Paine to pragmatism / William H. Goetzmann. 2009.
43. Nedzel, Nadia E. and Capaldi, Nicholas. The Anglo-American Conception of the Rule of Law, 2019.
44. Shklar, Judith N. Montesquieu.- (Past masters). Oxford University Press, 1987.
45. Wokler R. Rousseau, the Age of Enlightenment, and their legacies / Robert Wokler ; edited by Bryan Garsten; and with an introduction by Christopher Brooke, Princeton University Press, 2012.
46. Kahan, Alan S. Alexis de Tocqueville / Alan S. Kahan. p. см. - (Major conservative and libertarian thinkers; v. 7). The Continuum International Publishing Group Inc., 2010.
47. Севрюков Д.Г. Суверенітет, верховенство права, федералізм у вченні Й.Альтузія / Seviukov, Denis, 2016. Sovereignty, rule of law, federalism in the doctrine of J. Althusius. Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal, 04 (12).
48. Севрюков Д.Г. Правове врядування в теорії Т.Гоббса / Право України: юридичний журнал : науково-практичне фахове видання. 2017. № 2. – С. 179-184
49. Котюк В. О. Морально-етичне вчення Конфуція// Альманах права. Правовий моніторинг та правова експертиза: питання теорії та практики. – вип..10 Київ – 2019. – С. 153-157
50. Кобан О. Г. Етична норма в діяльності інститутів громадянського суспільства – Збірн.матеріал.міжнародн.науково-практичн.конференції Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави.- Київ:Київський регіональний центр НАПрН України 2021. – С 55-59
51. Lang, Anthony F. and Slomp, Gabriella. Thomas Hobbes: theorist of the law. Critical Review of International Social and Political Philosophy, Vol. 19, Issue. 1, 2016.

Питання для самостійної роботи:

1. Принципи божественної справедливості у древньоєгипетських джерелах
2. Розвиток ідеології брахманізму в дхармасутрах і дхармашастрах
3. Ідея панування справедливих законів у суспільному житті поліса.
4. Політико-правовий і моральний принцип (піфагорійці, Геракліт, Феогнід Мегарський).
5. Стоїки. Космополітизм як політико-правовий принцип. Критика полісної організації
6. Зміст ідей римських юристів
7. Зміст ідей Аврелія Августина, їх наступність та значення
8. «Руська правда» як джерело офіційної політико-правової ідеології
9. Значення політико-правової конкуренції між католицькою церквою та світською владою у формуванні західної традиції права
10. Гуманізм як ідеологія Відродження.
11. Історичне значення політико-правових ідей Томаса Мора
12. Н.Макіавеллі. Визначення, зміст та призначення держави
13. Догмат Жана Кальвіна
14. Правові і державницькі погляди країн Стародавнього Сходу
15. Вплив візантійських політико-правових ідей на розвиток політичної та правової думки Київської Русі
16. Політико-правові ідеї Петра Могили
17. Просвітництво та школа природного права Класичні та неокласичні течії школи природного права
18. Особливості теорії природного права і договірного походження держави
19. Вчення Б. Спінози про державу та право
20. Роль Г. Гроція у формуванні юридичного світогляду буржуазії
21. Вчення Т.Гобса та Дж. Локка про принципи конституційного ладу держави
22. С.Пуфендорф у доктрині юридичної науки в Німеччині

23. Шарля-Луї Монтеск'є "дух законів"
24. Конституційно-правові погляди Б.Франкліна
25. Державно-правова концепція Д.Адамса
26. Вчення І. Канта про державу та право
27. Вчення Гегеля про державу і право
28. Історична школа права (Густав Гуго, Фрідріх Карл Савіньї, Георг Пухта)
29. Філософсько-правове вчення Гегеля
30. Політико-правові погляди Якова Козельського
31. Політико-правові погляди Григорія Сковороди
32. Державно-правова ідеологія лібералізму у першій половині ХІХ ст.
33. Значення марксизму як політико-правової ідеології
34. Європи Особливості формування наукових поглядів на державу і право у ХХ ст.
35. Політико-правова ідеологія російського марксизму та праворозуміння радянського періоду
36. Ідея трудової монархії В.Липинського.
37. Концепція федералізму у І.Франка